

RÖRELSEFOLKHÖGSKOLORNAS
INTRESSEORGANISATION

Henrik Ludvigsson

2025-11-20

Kulturdepartementet

RIOs remissvar på En kulturkanon för Sverige (SOU 2025:92)

Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO) inkommer härmed med yttrande över betänkandet En kulturkanon för Sverige (SOU 2025:92).

RIO är en ideell förening för Sveriges 112 folkrörelse-, organisations-, stiftelse- och föreningsdrivna folkhögskolor.

Inledande kommentarer

Av Tidöavtalet och direktivet framgår att en svensk kulturkanon ska tas fram för att göra svensk kultur tillgänglig för fler. En svensk kulturkanon ska vara ett verktyg för att höja den allmänna bildningsnivån i landet. Bildning bör vara en angelägenhet för alla.

I betänkandet anges att "folkbildnings-Sverige" bidragit till utredningsprocessen och att samtal förts med enskilda folkhögskolor. Folkbildningen och folkhögskolan ges ett betydande utrymme i betänkandet. Utredningen menar att en svensk kulturkanons betydelse står och faller med frågan om hur den används. Den bildning som erbjuds nyanlända är helt central. Även folkbildningen måste ges en viktig roll.

Folkbildningen beskrivs utifrån ett underifrånperspektiv som under lång tid utgjort en central del av den demokratiska utvecklingen i Sverige. Den har spelat en avgörande roll för svensk kultur i bred bemärkelse. Folkbildningen som bärare av gemenskap och kulturell identitet.

Den danske grundaren av den nordiska folkhögskoletraditionen, Grundtvig, framhålls som inspiratör för framväxten av en demokratisk nationalism. En nationell demokrati som senare kom till uttryck i begrepp som folkhem. Vidare folkhögskolans betydelse för förståelsen av medborgarskap.

Utredningens beskrivning av behov av och syfte med en kulturkanon görs i termer av kulturellt arv som format landet och Sveriges historiska förankring. Tillsammans med beskrivningen av folkbildningen och folkhögskolan som bärare av kulturell identitet och nationalism menar RIO att utredningen i högre grad kunde lyft vad som präglar vår samtid och folkhögskolan idag. Detta förstärks av utredningens val att verken skulle vara minst 50 år gamla, bland annat för att undvika att överskatta samtiden. RIO delar vad expertgruppen för samhälle framhåller i

betänkandet; Sverige har under det senaste halvsekle förändrats och urvalet saknar senare referenspunkter av stor betydelse för nutida svensk offentlighet och självförståelse.

RIO tar inte ställning till en svensk kulturkanons vara eller inte vara. RIOs synpunkter i det följande ska endast ses som synpunkter på respektive förslag och/eller bedömning.

RIOs synpunkter

Brunnsviks folkhögskola i Dalarna, grundad 1906, symboliserar den frivilliga bildningsrörelsens betydelse för Sveriges demokratiska utveckling. I Sverige riktade sig folkhögskolorna inledningsvis till ungdomar från bondehem. Kring sekelskiftet 1900 kom en ny våg av idéburna folkhögskolor främst drivna av frikyrko-, nykterhets- och arbetarrörelsen. Som en del i folkbildningen stärkte hundratusentals sin känsla av värdighet och inflytande på ett sätt som blev avgörande för demokratins genombrott och utveckling i Sverige.

Valet att föreslå Brunnsviks folkhögskola har kopplingar till över 80 förslag i Folkets kanon relaterade till folkhögskolor, folkbildning och folkrörelser.

Kulturkanon kan bidra till positiva effekter för det regionala utvecklingsarbetet. Besöksnäringen och turismen i hela landet gynnas.

RIO välkomnar att utredningen uppmärksammar folkhögskolan som utbildningsform – vars särdrag friheten att själv utforma kursutbud och göra ett urval av läromedel är framträdande – och dess betydelse för demokratins genombrott och utveckling i Sverige. Dessutom framhållandet av civilsamhället då Brunnsviks folkhögskola är en rörelsedriven sådan. Det är vidare glädjande att kommitténs val att föreslå Brunnsviks folkhögskola ligger i linje med allmänhetens hållning om vikten av folkhögskolor och folkrörelser.

RIO noterar utredningens konsekvensanalys om allmänhetens ökade intresse för utbildningsformen och Brunnsviks folkhögskola men även övriga folkhögskolor runtom i landet. Flera skolor kan förmodligen vänta sig besök eller förfrågningar om sådana framöver. RIO vill dock poängtera att landets folkhögskolor inte är av karaktären museer utan anordnare av utbildningar och kurser, en i högsta grad levande studiemiljö med begränsat utrymme för – åtminstone spontan – turismverksamhet.

Förvaltningen av kulturkanonen kräver en verksamhetsform som garanterar självständighet, flexibilitet och oberoende från kortsiktiga politiska beslut. Stiftelseformen bedöms särskilt väl lämpad för detta ändamål, då den möjliggör en varaktig förvaltning med hög grad av autonomi och bred finansieringsbas. Staten föreslås vara stiftare. Regeringen föreslås ta initiativ till att bilda en stiftelse som ska förvalta, tillgängliggöra och främja Sveriges kulturkanon.

RIO ser positivt på stiftelsen som verksamhetsform; flera rörelsedrivna folkhögskolor har en stiftelse som huvudman. Som val av verksamhetsform för förvaltning av kulturkanon ser RIO dock inget behov av att bilda en ny stiftelse. Detta då befintliga strukturer inom kultursektorn och folkbildningen skulle kunna fylla den funktion som föreslås för en stiftelse.

Folkhögskolan har förmåga att bedriva riktad verksamhet utanför den ordinarie, till exempel sådan som skulle omfatta att folkbilda med kulturkanon som utgångspunkt. De rörelsedrivna folkhögskolorna är kanske bäst lämpade för uppgiften. Detta då dialog är en av civilsamhällets styrkor och en av våra medlemsskolor är en del av själva kulturkanon.

För att möjliggöra bildandet av en stiftelse föreslås staten avskilja ca 150 miljoner kr från Allmänna arvsfonden och tillföra detta som grundkapital till stiftelsen. Systemet med Allmänna arvsfonden bör avvecklas och det finns starka skäl för att se över hur tillgångarna kan användas på ett mer transparent och ändamålsenligt sätt. Medlen skulle göra större nytta om de användes för att stärka värden som gemenskap, bildning och inkludering i samhället, dvs. ledorden för kulturkanon.

RIO föreslår att dessa ca 150 miljoner kr i stället tillförs befintliga strukturer inom kultursektorn och folkbildningen. Folkhögskolan har förmåga att bedriva riktad verksamhet utanför den ordinarie, till exempel sådan som skulle omfatta att folkbilda med kulturkanon som utgångspunkt. De rörelsedrivna folkhögskolorna är kanske bäst lämpade för uppgiften. Detta då dialog är en av civilsamhällets styrkor och en av våra medlemsskolor är en del av själva kulturkanon.

RIOs erfarenheter av ideella projekt beviljade av Allmänna arvsfonden är mycket goda och att dessa projekt bidragit till bland annat gemenskap, bildning och inkludering. Just de värden som anges som ledord för kulturkanon.

Stiftelsen föreslås ansvara för att bland annat uppmuntra och stödja regionala och lokala kanoninitiativ, samt samverka med studieförbund och folkhögskolor i syfte att främja bildning, gemenskap och inkludering.

Det finns ett värde i att koppla arbetet med en kulturkanon till folkbildningen. Kulturkanon kan utgöra en bas för utvecklingen av såväl lokala som regionala kanon. Utredningen välkomnar folkbildningens aktörer att initiera pilotprojekt med utgångspunkt i Sveriges kulturkanon.

RIO välkomnar att utredningen ser behovet av aktörers samverkan med folkhögskolor för främjande av bildning, gemenskap och inkludering. Vidare att utredningen ser utbildningsformen folkhögskolas förmåga att initiera och utveckla såväl lokal som regional verksamhet. I det här fallet skulle dock befintliga strukturer inom kultursektorn och folkbildningen kunna fylla den funktion som föreslås för en stiftelse.

Folkhögskolan har förmåga att bedriva riktad verksamhet utanför den ordinarie, till exempel sådan som skulle omfatta att folkbilda med kulturkanon som utgångspunkt. De rörelsedrivna folkhögskolorna är kanske bäst lämpade för uppgiften. Detta då dialog är en av civilsamhällets styrkor och en av våra medlemsskolor är en del av själva kulturkanon.

Stiftelsen föreslås ansvara för att utvärdera och vid behov revidera Sveriges kulturkanon efter tio år.

RIO anser att befintliga strukturer inom kultursektorn och folkbildningen skulle kunna fylla den funktion som föreslås för en stiftelse. Folkhögskolan har förmåga att bedriva riktad verksamhet utanför den ordinarie, till exempel sådan som skulle omfatta att folkbilda med kulturkanon som utgångspunkt. De rörelsedrivna folkhögskolorna är kanske bäst lämpade för uppgiften. Detta då dialog är en av civilsamhällets styrkor och en av våra medlemsskolor är en del av själva kulturkanon.

RIO menar att begränsningen tio år förstärker vår hållning om att kommittén i högre grad skulle lyft vår samtid. Detta mot bakgrund av 50-årskriteriet. Att inte kunna revidera kulturkanon förrän efter tio år begränsar möjligheterna till senare referenspunkter av stor betydelse för nutida svensk offentlighet och självförståelse ytterligare.

I avvaktan på att stiftelsen för Sveriges kulturkanon är etablerad föreslås regeringen vidta, eller den regeringen bestämmer, ett antal åtgärder, bland annat låter producera och distribuera en folktugåva av kanon i bokform. Denna publikation ska utformas så att den blir tillgänglig och engagerande för bland annat folkbildningsverksamheter.

Kostnaden för dessa åtgärder, 22,5 miljoner kr, finansieras genom omprioriteringar inom utgiftsområde 17.

RIO välkomnar utredningens tilltro till folkhögskolans verksamhet och dess förmåga till bland annat engagemang. RIO vill dock påminna om utbildningsformens frihet där respektive folkhögskola själv utformar kursutbud och gör ett urval av läromedel.

Anslagen för statens finansiering av folkhögskolan ingår i utgiftsområde 17. RIO förutsätter att eventuella omprioriteringar inte påverkar dessa anslag.

Vid reformering av läroplaner och kurs- och ämnesplaner föreslås regeringen beakta kulturkanon och uppmanar till användning i tillämpliga delar. Särskilda läromedel och lärarhandledningar tas fram och sprids. Pedagogiskt material utvecklas för utbildning inom folkbildning.

RIO välkomnar utredningens tilltro till folkhögskolan och dess pedagogik. RIO vill dock påminna om utbildningsformens frihet där respektive folkhögskola själv utformar kursutbud och gör ett urval av läromedel.

Utredningen om en förbättrad samhällsorientering för nyanlända föreslår i sitt betänkande En reformerad samhällsorientering för bättre integration (SOU 2025:55) att samhällsorienteringen inordnas som en nationell kurs inom komvux i sfi. Flera verk i Sveriges kulturkanon är relevanta för kursens innehåll. Regeringen bör därför beakta detta vid reformeringen av samhällsorienteringen och Statens skolverk få i uppdrag att införliva tillämpliga delar av kulturkanon i den nya kursens kursplan.

RIO påminner om att sfi även kan ges på folkhögskola men är inte en del av folkhögskoleverksamheten utan reglerad på samma sätt som sfi på komvux. Ett kännetecken för folkhögskolans studiemiljö är möjligheter till möten över kursgränser vilket är positivt för kännedomen och förståelsen för det svenska samhället. Sfi på folkhögskola har således redan idag inslag av det som föreslås i SOU 2025:55.

Avslutande kommentarer

Av betänkandet framgår att en svensk kulturkanons betydelse står och faller med frågan om hur den används. Den bildning som erbjuds nyanlända uppges vara helt central. Folkhögskolan måste enligt utredningen här ges en viktig roll.

Kommitténs val av Brunnsviks folkhögskola i kulturkanon kan enligt utredningen få positiva effekter på det regionala utvecklingsarbetet. Besöksnäringen och turismen i hela landet gynnas.

Vidare föreslås en samverkan med folkhögskolor som välkomnas att initiera projekt som syftar till lokala som regionala kanon. En kanon i bokform ska utformas så att den blir tillgänglig och engagerande för folkhögskoleverksamhet. Pedagogiskt material utvecklas för utbildning inom folkhögskolan. Även sfi på folkhögskola föreslås omfatta kulturkanon i undervisningen.

Att involvera folkhögskolan i arbetet med en kulturkanon i den här omfattningen förutsätter att utbildningsformen ges goda förutsättningar att bedriva sin verksamhet. Statens nivå på

finansieringen av svensk folkhögskola innebär dessvärre att skolor tvingats dra ner på – och till och med lägga ned – sin verksamhet.¹

RIO föreslår att de ca 150 miljoner kr som utredningen föreslår ska avskiljas från Allmänna arvsfonden i stället tillförs befintliga strukturer inom kultursektorn och folkbildningen. Folkhögskolan är en del av denna befintliga struktur. Av landets folkhögskolor är de rörelsedrivna skolorna särskilt väl lämpade att tillgängliggöra och främja kulturkanon. En av våra medlemsskolor är dessutom en del av själva kulturkanon.

Anna Ekström

Olle Westberg

Ordförande

Generalsekreterare

¹ [Efter folkhögskolas konkurs – 14 rektorer kräver att staten tar ansvar | SVT Nyheter](#)